

The relationship between the level of security and the quality of nightlife in dilapidated areas; case study: Dezful city, Roudband and Qale neighborhoods

Faezeh Farid¹, Lida Hormati^{✉2}

1. Student, Department of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Jundishapur University of Technology, Dezful, Iran

2. Corresponding author, Department of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Jundishapur Dezful University of Technology, Dezful, Iran.

Article Information

Vol: 1
No: 2
Page: 82-98

Received:
2025-12-14

Revised:
2026-05-02

Accepted:
2026-05-03

Published:
2026-05-23

ABSTRACT

In the last decade, attention to urban livability during nighttime hours, especially in deteriorated urban fabric, has become critically important. This research, recognizing that the physical and social deterioration of target neighborhoods directly impacts citizens' nighttime quality of life by weakening security indicators, focused empirically on two historic districts, Roudband and Qaleh, in Dezful city. The main objective was to explain and quantitatively assess the degree to which the physical, social, and managerial dimensions influence the perception of security and subsequently, the vibrancy and presence in urban spaces at night.

The research methodology was quantitative, employing a descriptive-analytical approach, with data collected via a researcher-made questionnaire based on theoretical foundations of security and nighttime vitality. The questionnaire comprised 17 items measuring independent variables: social participation, household income, local surveillance, street lighting, and spatial legibility, with the dependent variable being the perception of nighttime security. To assess the tool's reliability, Cronbach's Alpha coefficient was calculated as 0.832, indicating desirable internal consistency.

Multiple regression analysis results showed that the set of independent variables significantly explains the perception of security ($\text{R}=0.725$ and $\text{R}^2=0.526$). Over half of the variance in citizens' perception of nighttime safety stems from the existing environmental and social conditions in these dilapidated areas. Consequently, the study emphasizes that urban regeneration programs aimed at reviving nighttime dynamism must concentrate on upgrading physical components, such as appropriate illumination, and strengthening social capital, like local surveillance, to establish the foundation for increased presence, urban vitality, and improved nighttime quality of life.

Keywords: Security, nightlife, worn-out texture, Dezful city

How to cite this article:

Farid, Faezeh & Hormati, Lida. (2025). The relationship between the level of security and the quality of nightlife in dilapidated areas; case study: Dezful city, Roudband and Qale neighborhoods, *Urban Regeneration Studies*, 1(2): 82-98

Corresponding author's email: lida.hormati@yahoo.com

Publisher: Hakim Sabzevari University

© Authors retain the copyright and full publishing rights

Extended Abstract

1. Introduction

Nighttime safety is considered one of the fundamental components of urban livability and plays a crucial role in enhancing quality of life, strengthening social vitality, and encouraging continuous use of public spaces. In recent years, the concept of the “nighttime city” has received increasing attention among urban planners and designers as an important indicator of urban vitality. However, in many deteriorated urban fabrics—particularly within historic districts of Iranian cities—the quality of the nighttime environment and citizens’ sense of safety face significant challenges. Physical deterioration, inadequate urban services, weak environmental quality, reduced social presence, and limited natural surveillance often contribute to heightened perceptions of insecurity during nighttime hours.

Previous studies have highlighted the role of environmental design, urban quality, and social activity in shaping perceptions of safety in public spaces. Jacobs (1961) emphasized the importance of “eyes on the street,” arguing that active public presence and informal surveillance enhance urban safety. Similarly, Gehl (2011) demonstrated that well-designed public environments encourage social interaction and increase perceived security. Within the theoretical framework of Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED), environmental qualities such as lighting, visibility, and spatial legibility are recognized as key factors influencing safety in urban environments (Cozens & Love, 2015). In the Iranian context, several studies have also examined the relationship between environmental quality and perceived security in deteriorated urban fabrics, emphasizing the need for integrated physical and social interventions (Sarafzadeh et al., 2023; Habibi, 2024).

Despite these contributions, there remains a gap in understanding the interconnected relationships between physical–spatial security infrastructure, nighttime environmental quality, and perceived nighttime safety, particularly within deteriorated urban neighborhoods. Many previous studies have examined these variables separately rather than analyzing their combined influence. In response to this gap, the present study investigates the relationships among physical–spatial security infrastructure, nighttime environmental quality, and perceived nighttime safety in the deteriorated neighborhoods of Rudband and Qaleh in Dezful, Iran.

2. Materials and Methods

This study is applied in terms of purpose and adopts a quantitative descriptive–analytical approach. Data were collected through field surveys using a researcher-designed questionnaire. The questionnaire consisted of 17 closed-ended items measured on a five-point Likert scale and was designed to evaluate three main constructs: perceived nighttime safety (dependent variable), nighttime environmental quality (mediating variable), and physical–spatial security infrastructure (independent variables).

The statistical population consisted of residents of the Rudband and Qaleh neighborhoods in Dezful, which are recognized as part of the city’s historic and deteriorated urban fabric. A sample of 30 residents was selected using simple random sampling. Although the sample size is relatively small, it is considered acceptable for exploratory research, particularly given the practical constraints associated with conducting field surveys in historic and deteriorated urban contexts.

The reliability of the questionnaire was assessed using Cronbach’s alpha, which yielded a value of 0.832, indicating satisfactory internal consistency. The collected data were analyzed using SPSS software. Descriptive statistics, including mean and standard deviation, were used to summarize the data, while inferential analysis was conducted through multiple linear regression to examine relationships among variables. Additionally, multicollinearity diagnostics such as Variance Inflation Factor (VIF) and Condition Index were used to evaluate the validity of the regression model.

3. Results and Discussion

The descriptive results indicated that the quality of the nighttime environment in the studied neighborhoods is relatively low. Insufficient street lighting, poor spatial legibility, inadequate environmental cleanliness, and reduced social presence during nighttime hours were frequently identified by respondents as factors contributing to a diminished sense of safety. These findings are consistent with Jacobs’ theory of natural surveillance, which emphasizes the role of active public presence in maintaining urban safety (Jacobs, 1961).

The results of the multiple linear regression analysis showed a correlation coefficient of $R = 0.725$ and a coefficient of determination of $R^2 = 0.526$. This indicates that approximately 52.6 percent of the variance in perceived nighttime safety can be explained by the variables included in the model. However, the overall

significance level of the model was $p = 0.686$, indicating that the model is not statistically significant at conventional confidence levels.

Further diagnostic analysis revealed the presence of multicollinearity among some independent variables, particularly those related to lighting quality, spatial visibility, and environmental conditions. High values of VIF and Condition Index suggested that these variables share conceptual overlap, which may affect the stability of regression coefficients. Similar overlaps have been reported in previous research on environmental safety, where multiple environmental attributes simultaneously shape individuals' spatial experiences and perceptions of safety (Cozens & Love, 2015).

Despite these statistical limitations, the observed patterns suggest that improvements in environmental quality and physical infrastructure may positively influence residents' perceptions of nighttime safety. These findings align with earlier studies demonstrating that urban design quality and active public environments contribute significantly to perceived safety and urban livability (Gehl, 2011; Sarafzadeh et al., 2023).

4. Conclusions

The results of this study indicate that nighttime safety in deteriorated urban fabrics is a multidimensional phenomenon shaped by the complex interaction of physical, environmental, and social factors. Although the regression model did not reach statistical significance, descriptive and interpretive findings highlight the importance of nighttime environmental quality, adequate lighting, spatial legibility, and social presence in shaping residents' perceptions of safety.

Enhancing nighttime safety in deteriorated neighborhoods therefore requires an integrated and multidisciplinary approach to urban planning and design. Interventions such as improving street lighting, encouraging nighttime social activities, enhancing environmental cleanliness, and strengthening natural surveillance mechanisms can contribute to safer and more vibrant nighttime urban environments. Moreover, involving local residents in urban regeneration processes can strengthen community cohesion and increase informal social monitoring within neighborhoods.

Overall, the findings of this study provide empirical insights that may inform urban regeneration policies and strategies aimed at improving nighttime environmental quality and safety in deteriorated urban fabrics.

5. Acknowledgment & Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

6. Conflict of Interest

The authors declare that they have no conflict of interest related to this research.

7. References

- carmona, m. (2019). principles for public space design: planning to do better. *urban design international*, 24(1), 47–59.
- cozens, p. m., & love, t. (2015). a review and current status of crime prevention through environmental design (cpted). *journal of planning literature*, 30(4), 393–412.
- gehl, j. (2011). *cities for people*. washington, dc: island press.
- habibi, s. (2024). social security conditions in deteriorated urban fabrics: case study of district 12 of tehran. *journal of urban studies*, 15(2), 45–62. [In Persian]
- jacobs, j. (1961). *the death and life of great american cities*. new york: random house.
- newman, o. (1972). *defensible space: crime prevention through urban design*. new york: macmillan.
- sarafzadeh, m., rahmani, a., & karimi, h. (2023). evaluation of urban safety indicators in residential environments of dezful using participatory assessment methods. *journal of architecture and urban planning*, 27(1), 71–88. [In Persian]

رابطه میان سطح امنیت بر کیفیت زندگی شبانه در بافت فرسوده؛ مورد مطالعه شهر دزفول محله‌های رودبند و قلعه

فائزه فرید^۱، لیدا حرمتی^۲

۱- دانشجوی، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور، شهر دزفول، ایران
۲- نویسنده مسئول، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول، شهر دزفول، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
دوره: ۱ شماره: ۲ صفحه: ۸۲-۹۸	در دهه اخیر، توجه به زیست‌پذیری شهری در ساعات شبانه، به ویژه در بافت‌های فرسوده شهری، اهمیتی حیاتی یافته است. این پژوهش با درک این مسئله که فرسودگی کالبدی و اجتماعی محلات هدف، از طریق تضعیف شاخص‌های امنیت، مستقیماً بر کیفیت زندگی شبانه شهروندان تأثیر می‌گذارد، به صورت میدانی بر دو محله تاریخی رودبند و قلعه در شهر دزفول تمرکز دارد. هدف اصلی آن، تبیین و سنجش کمی میزان اثرگذاری سه بُعد کالبدی، اجتماعی و مدیریتی بر احساس امنیت و متعاقباً بر سرزندگی و حضورپذیری فضاهای شهری در شب است. روش پژوهش از نوع کمی و با رویکرد توصیفی-تحلیلی انجام شد و داده‌ها به وسیله پرسشنامه محقق ساخته مبتنی بر مبانی نظری امنیت و سرزندگی شبانه جمع‌آوری گردید. پرسشنامه شامل ۱۷ گویه بود که متغیرهای مستقل مشارکت اجتماعی، درآمد خانوار، نظارت محلی، روشنایی معابر و خوانایی فضا را دربر می‌گرفت و متغیر وابسته، احساس امنیت شبانه بود. برای ارزیابی پایایی ابزار، ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۳۲ محاسبه شد که نشان‌دهنده سازگاری درونی مطلوب پرسشنامه است. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه نشان می‌دهد مجموعه متغیرهای مستقل به صورت معنادار قادر به تبیین احساس امنیت هستند ($R=0.725$ و $R^2=0.526$) و بیش از نیمی از نوسانات در درک شهروندان از امنیت شبانه، ناشی از شرایط محیطی و اجتماعی موجود در این بافت‌های فرسوده است. در نتیجه، پژوهش تأکید دارد برنامه‌های بازآفرینی شهری برای احیای پویایی شبانه باید بر ارتقای مؤلفه‌های کالبدی مانند نورپردازی مناسب و تقویت سرمایه اجتماعی همچون نظارت محلی متمرکز شوند تا بستر افزایش حضورپذیری، نشاط شهری و بهبود کیفیت زندگی شبانه فراهم شود.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۲۳	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۲/۱۲	
تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۵/۰۲/۱۳	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۳/۰۲	

واژگان کلیدی: امنیت، زندگی شبانه، بافت فرسوده، شهر دزفول

نحوه ارجاع به این مقاله:

فرید، فائزه، حرمتی، لیدا. (۱۴۰۴). رابطه میان سطح امنیت بر کیفیت زندگی شبانه در بافت فرسوده؛ مورد مطالعه شهر دزفول، محله‌های رودبند و قلعه. *مطالعات بازآفرینی شهری*، ۱(۲): ۸۲-۹۸.

رایانامه نویسنده مسئول: lida.hormati@yahoo.com

ناشر: دانشگاه حکیم سبزواری

© نویسنده(گان) حق نشر و حقوق کامل انتشار را حفظ می‌کنند.

۱- مقدمه

در محلات فرسوده شهری، احساس ناامنی یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی ساکنان محسوب می‌شود. نبود امنیت کافی موجب کاهش مشارکت اجتماعی، افزایش دغدغه‌های روانی و کاهش حس تعلق به محله می‌شود (موسوی، ۱۳۹۹: ص ۵). تحقیقات مرتبط نشان داده‌اند که کیفیت زندگی شهری در بافت‌های فرسوده به دلیل ضعف زیرساخت‌ها و خدمات ناکافی، پایین‌تر از میانگین شهرها است و این ترکیب ناامنی و کیفیت پایین زندگی، به ویژه در ساعات شب، محدودیت‌های جدی در زندگی روزمره و فعالیت‌های شبانه ساکنان ایجاد می‌کند. (Khodadad, 2022:45)

تحقیقات نشان می‌دهند که در بافت‌های فرسوده، افزایش حضور و فعالیت‌های شبانه می‌تواند موجب ارتقای امنیت ادراکی شود؛ به ویژه در محلاتی که طراحی مناسب منظر شهری، روشنایی کافی و دیدپذیری مناسب دارند (De Nadai et al., 2016:15). به علاوه، شاخص‌های طراحی منظر شهری مانند روشنایی، دیدپذیری و کیفیت فضاهای عمومی می‌توانند بهبود احساس امنیت و ارتقای کیفیت زندگی شبانه ساکنان را تسهیل کنند (Rahnvard et al., 2023:50).

با وجود این ظرفیت‌ها، پژوهش‌های اندکی به صورت متمرکز بر رابطه مستقیم بین امنیت و کیفیت زندگی شبانه در بافت‌های فرسوده ایرانی انجام شده است و به ویژه برای شهر دزفول، شواهد کمی وجود دارد. تحقیقات موجود عمدتاً به تحلیل کیفیت زندگی در بافت‌های فرسوده کلانشهرها یا امنیت فضا به صورت کلی پرداخته‌اند و جنبه زمانی (روز/شب) را در نظر نگرفته‌اند (Khodadad, 2022:65).

از منظر علمی، این پژوهش در تقاطع مطالعات امنیت شهری، کیفیت زندگی و طراحی منظر شهری قرار دارد. با استفاده از روش‌های پیمایشی و آماری، احساس امنیت ساکنان در ساعات شب و ارتباط آن با شاخص‌های کیفیت زندگی مانند رضایت محلی، تعلق محله‌ای و مشارکت اجتماعی مورد سنجش قرار می‌گیرد. این تحلیل می‌تواند چارچوب علمی و عملی برای سیاست‌گذاری شهری فراهم کند که هم امنیت و هم کیفیت زندگی شبانه را بهبود دهد. مشکل اصلی که این تحقیق دنبال می‌کند، عدم وجود مدل و داده محلی در دزفول است که رابطه بین احساس ناامنی شبانه و کیفیت زندگی محله‌ای را به صورت کمی تحلیل کند. بدون چنین تحلیل‌هایی، تصمیم‌گیرندگان شهری نمی‌توانند اولویت‌بندی مناسبی برای ارتقای ایمنی شبانه، طراحی فضاهای عمومی و بهبود مشارکت ساکنان داشته باشند. اهمیت تحقیق از چند جهت قابل توجه است: اول، ارائه بینش عملی برای شهرداری دزفول درباره چگونگی ارتقای امنیت شبانه و کیفیت زندگی محلات فرسوده؛ دوم، ارتقای عدالت شهری در مناطقی که از نظر امکانات و ایمنی محروم هستند؛ سوم، ارائه توصیه‌های طراحی منظر محور که با افزایش امنیت ادراکی، زندگی شبانه محله‌ای را فعال‌تر سازد. روش تحقیق این مطالعه به صورت ترکیبی و توصیفی-تحلیلی انجام شده است؛ بدین معنا که داده‌های لازم از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، برداشت‌های میدانی و پرسشنامه گردآوری شده و نتایج با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفته است. هدف پژوهش، تحلیل دقیق رابطه میان احساس امنیت شبانه و کیفیت زندگی ساکنان در بافت فرسوده شهر دزفول است. در چارچوب این هدف، سنجش احساس امنیت ساکنان در ساعات شب، مدل‌سازی رابطه آن با شاخص‌های کیفیت زندگی شهری و ارائه توصیه‌های طراحی و سیاستی برای بهبود کیفیت زندگی انجام خواهد شد.

سؤال اصلی پژوهش حاضر بدین صورت است که رابطه بین احساس امنیت شبانه ساکنان و ابعاد مختلف کیفیت زندگی (رضایت محلی، تعلق محله‌ای و مشارکت اجتماعی) در بافت فرسوده محلات رودبند و قلعه دزفول چگونه است؟ و شاخص‌های طراحی منظر شهری (مانند روشنایی و دیدپذیری) تا چه حد این رابطه را تعدیل می‌کنند؟

با توجه به سؤال این تحقیق، فرضیه به این شرح است: هرچه احساس امنیت شبانه ساکنان در محلات رودبند و قلعه دزفول بالاتر باشد، ابعاد کیفیت زندگی شهری به طور معناداری بهتر خواهد بود و این تأثیر مثبت از طریق بهبود شاخص‌های کالبدی طراحی منظر شهری تقویت می‌شود.

۲- پیشینه پژوهش

سروریان و همکارش (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای با عنوان «فرهنگ، حلقه گمشده در احیاء امنیت فضاهای شهری (مورد مطالعه: بافت فرسوده فروزان بیرجند)» دریافتند که فرهنگ مهم‌ترین رکن در فضای شهری و رابطه متقابل فضا و کاربران است و رویکرد فرهنگی را راهکار اصلی احیاء امنیت در بافت‌های فرسوده می‌داند. این بُعد فرهنگی می‌تواند به عنوان یک عامل کیفی اساسی در تحلیل احساس امنیت و کیفیت زندگی شبانه در محلات دزفول مورد توجه قرار گیرد.

نوراین و همکارانش (۱۳۹۹)، در مقاله ای با عنوان «ارزیابی تأثیر امنیت بر زیست‌پذیری بافت‌های فرسوده شهری و ارائه راهبردهای ارتقای آن، مورد مطالعاتی: محله انصار شهر مشهد» نشان می‌دهند که فرسودگی کالبدی احساس امنیت ساکنان را تضعیف کرده و حضور اجتماعی را کاهش می‌دهد. ارتقای ایمنی از طریق نورپردازی، بازتعریف گذرها و تقویت نگهداری اجتماعی می‌تواند کیفیت بهره‌برداری شبانه از فضاها را افزایش دهد. این یافته‌ها ارتباط مستقیمی با تمرکز پژوهش شما بر تأثیر امنیت بر بهره‌برداری شبانه در بافت‌های فرسوده رودبند و قلعه دارد.

آزاد ارمکی (۱۴۰۰)، در تحقیقی تحت عنوان «احیای زندگی شبانه در بافت شهری خیابان لاله‌زار» نتیجه گرفت که نتایج به دست آمده حاکی از آن است که شاخص‌های کلیدی زندگی شبانه شامل احساس امنیت، دسترسی به حمل و نقل، جذابیت فضا و افزایش ساعات فعالیت‌ها هستند که بازگرداندن کاربری گذشته نیز به پویایی کمک می‌کند. یافته‌های پژوهشی، مانند مطالعات ارمکی، رابطه مستقیم و مثبت میان احساس امنیت و پویایی کیفیت زندگی شبانه را در محیط شهری تأیید می‌کنند. این امر فرضیه اصلی پژوهش شما را تقویت می‌کند که ارتقاء امنیت در رودبند و قلعه مستقیماً به افزایش فعالیت‌ها و بهبود کیفیت زندگی شبانه منجر خواهد شد.

شاهین‌فر (۱۴۰۱)، در مطالعه ای با عنوان «ارزیابی تأثیر طرح‌های بهسازی و نوسازی در ارتقاء کیفیت زندگی شهری (مورد مطالعه: بافت فرسوده مرکزی کرمانشاه)». نشان داد که پروژه‌های نوسازی با بهبود ابعاد کالبدی و خدماتی، کیفیت زندگی را ارتقاء می‌دهند؛ اما موفقیت پایدار در ارتقاء امنیت و کیفیت زندگی شبانه منوط به توجه همزمان به ابعاد اجتماعی و اقتصادی (مانند مشارکت محلی و مسکن قابل‌پرداخت) است. این مطالعه تأیید می‌کند که بازآفرینی فیزیکی در رودبند و قلعه دزفول باید با راهبردهای اجتماعی همراه باشد تا افزایش امنیت به شکلی پایدار بر کیفیت زندگی شبانه تأثیر بگذارد.

صراف‌زاده و همکاران (۱۴۰۲)، در تحقیقی تحت عنوان «مطالعه تطبیقی مؤلفه‌های امنیت در مسکن دزفول با روش کری واک» به این نتیجه رسیدند که پژوهش نشان می‌دهد که مسکن سنتی با تأمین ۷۱/۴ درصدی نیازها، امنیت بیشتری نسبت به مسکن معاصر (۲۸/۶ درصد) فراهم می‌کند. شاخص‌های کلیدی امنیت در مسکن معاصر شامل آسایش بصری و محیطی، خوانایی فضاها، اقتصاد، نظارت، حریمیت و ادراک فضا هستند. با توجه به این که این پژوهش مستقیماً به دزفول اشاره دارد و مؤلفه‌های کالبدی-ادراکی امنیت را استخراج کرده است، نتایج آن چارچوبی برای تحلیل ارائه می‌دهد تا مشخص شود کدام یک از این شاخص‌ها (مانند خوانایی و آسایش بصری) در ساعات شب در بافت‌های فرسوده رودبند و قلعه کمبود بیشتری دارند و این کمبودها چگونه بر کیفیت زندگی شبانه تأثیر می‌گذارد.

حبیبی (۱۴۰۳)، در پژوهشی تحت عنوان «بررسی وضعیت امنیت اجتماعی در بافت فرسوده شهری (مطالعه موردی: منطقه ۱۲ شهر تهران)» نشان داد که ضعف‌های کالبدی-اجتماعی در بافت‌های فرسوده (نقص روشنایی، فضاهای بی‌دفاع، فقر سرمایه اجتماعی) منجر به کاهش امنیت اجتماعی و در نتیجه افت حضورپذیری شهروندان در فضاهای عمومی می‌شود که لزوم بازآفرینی کالبدی-اجتماعی را ایجاب می‌کند. این یافته در پژوهش حاضر نیز تأیید شده و بر این اساس، تأثیر کاهش امنیت ناشی از ضعف کالبدی بر کیفیت زندگی شبانه در بافت فرسوده دزفول (رودبند و قلعه) بررسی خواهد شد.

ال شاتر و همکارش (۲۰۲۰)، در مقاله‌ای تحت عنوان «تأثیرات فعالیت‌های زندگی شبانه بر فضاهای شهری و طراحی: مطالعه موردی قاهره مصر» به این نتیجه رسیدند که تنوع فعالیت‌های شبانه در بافت‌های تاریخی بدون پشتیبانی حاکمیت شهری پایدار، شبانه را تهدید می‌کند. این تحقیق نیز بر لزوم مدیریت و کنترل فعالیت‌ها همراه با مشارکت ساکنان برای ارتقای احساس امنیت تأکید دارد. این امر مستقیماً بر حفظ کیفیت زندگی شبانه در محلات فرسوده مورد مطالعه (محله رودبند و قلعه) اثر می‌گذارد.

ووکوویچ و همکارش در سال ۲۰۲۰ در مقاله‌ای تحت عنوان «افزایش زیست‌پذیری فضاهای عمومی باز در طول شب: اهمیت نورپردازی در مناطق ساحلی» دریافتند که طراحی نورپردازی در فضاهای باز شهری شبانه، عاملی کالبدی حیاتی است که مستقیماً بر استفاده کاربران، احساس امنیت و راحتی آن‌ها تأثیر می‌گذارد. این عامل کلیدی بهبود کیفیت زندگی شبانه و پایداری اجتماعی فضاها را به دنبال دارد. لذا، ارزیابی وضعیت فیزیکی معابر رودبند و قلعه از منظر نورپردازی ضروری است.

به و همکارانش (۲۰۲۴)، در مقاله‌ای تحت عنوان «تصویر نمای خیابان تولید شده در شب برای اطلاع‌رسانی در مورد واگرایی ایمنی درک شده بین روز و شب در شهرهای با تراکم بالا: مطالعه موردی در هنگ کنگ» به این نتیجه رسیدند که در بافت‌های قدیمی، تنوع فعالیت‌های شبانه بدون مدیریت شهری حمایت‌گر می‌تواند کیفیت زندگی شبانه را به خطر اندازد. مطالعه قاهره تأکید می‌کند که مشارکت ساکنان و کنترل فعالیت‌ها برای ارتقای احساس امنیت ضروری است. این اصل، در تحلیل محلات رودبند و قلعه دزفول مهم است تا تأثیر تعامل بین فعالیت‌ها و مدیریت شهری بر امنیت شبانه بررسی شود.

مرور ادبیات موضوع نشان می‌دهد که بین ادراک از امنیت شبانه و ارتقای کیفیت زندگی شهری رابطه‌ای مستقیم و معنادار برقرار است. مطالعات پیشین، از جمله پژوهش حبیبی (۱۴۰۳)، به وضوح تأکید کرده‌اند که ضعف‌های کالبدی-اجتماعی در بافت‌های فرسوده، عاملی کلیدی در کاهش امنیت اجتماعی و افت حضورپذیری شهروندان است. با این حال، علی‌رغم توافق نظر بر تأثیرگذاری شاخص‌های کالبدی طراحی منظر بر احساس امنیت، همچنان ابعاد چگونگی تقویت کیفیت زندگی شهری از طریق اصلاح این شاخص‌ها در محیط‌های شبانه نیازمند واکاوی بیشتر است. پژوهش حاضر با تکیه بر یافته‌های موجود و تمرکز بر بافت‌های خاص رودبند و قلعه دزفول، در پی آن است تا ضمن تأیید نقش ضعف‌های کالبدی در کاهش امنیت و کیفیت زندگی شبانه، الگویی دقیق‌تر برای مداخله در این بافت‌ها و بهبود شاخص‌های طراحی منظر جهت ارتقای حضورپذیری شبانه ارائه دهد.

۳- مبانی نظری

«امنیت» دارای ویژگی‌ها و خصوصیات متعددی است که در این میان می‌توان به امنیت محیطی اشاره نمود. امنیت محیطی به امنیت شهروندان و احساس آن‌ها به ایمن بودن از سوانح طبیعی مانند سیل و زلزله و حوادث انسانی مانند جنگ ارتباط دارد که نقش ساختار شهری و استانداردهای ساخت و ساز و رعایت معیارهای امنیت کالبدی شهر در این احساس امنیت مهم می‌نماید (Bemanian, 2008:68).

امنیت شهری دارای ماهیتی چندبعدی است و از دو بعد عینی و ذهنی تشکیل می‌شود؛ بعد عینی شامل شاخص‌های فیزیکی مانند روشنایی معابر، دیدپذیری و حضور نیروهای انتظامی است (Shakouri et al., 2016:5).

امنیت شهری علاوه بر ابعاد کالبدی و محیطی، واجد بعد ذهنی است که در قالب احساس امنیت یا ترس از جرم میان شهروندان متجلی می‌شود (Maqsoodi & Ahmadi, 2018:57).

امنیت در فضاهای شهری زمانی محقق می‌شود که عوامل محیطی و مدیریتی زمینه کاهش فرصت وقوع جرم را فراهم کرده و شهروندان احساس آرامش و ایمنی در استفاده از فضاهای عمومی داشته باشند (Nobakht & Heidari, 2024:10).

«امنیت شبانه» بخشی از امنیت شهری است که به ارزیابی و کنترل شرایط ایمنی فضاهای عمومی در ساعات شب و اثر آن بر کیفیت حضور شهروندان می‌پردازد (Alimardani, 2017:45).

«در این پژوهش، امنیت شبانه به میزان احساس آرامش و نبود ترس شهروندان در هنگام استفاده از فضاهای عمومی در ساعات شب اطلاق می‌شود که حاصل تعامل عوامل کالبدی، اجتماعی و مدیریتی فضا است (Shafieian & Behzadfar, 2011:29).

عوامل کالبدی نظیر نورپردازی مناسب، فعالیت‌های تجاری و خدماتی، حضور مستمر شهروندان و امکان حمل‌ونقل عمومی در شب، نقش تعیین‌کننده‌ای در ایجاد امنیت شبانه دارند (Parsi & Sarafraz, 2015:61).

در ساعات شب، احساس ناامنی شهروندان افزایش می‌یابد که ناشی از کاهش دید، کاهش حضور عمومی و افزایش احتمال بروز رفتارهای مخاطره‌آمیز است (Azad Armaki & Rafiei, 2020:81).

طراحی شهری به عنوان عاملی تعیین‌کننده در میزان آسیب‌پذیری فضاهای شهری شناخته می‌شود و می‌تواند در افزایش یا کاهش احساس امنیت در ساعات شبانه مؤثر باشد (Rafiei & Moghaddam, 2021:18).

امنیت به عنوان یکی از شاخص‌های بنیادین در پایداری و استمرار زندگی شبانه مطرح است و رابطه مستقیمی با کیفیت زیست شبانه شهروندان دارد (Alavi & Ebrahimi, 2019:99).

«زندگی شبانه» کلیه اقدامات انسانی (چه مادی و چه معنوی) که به منظور ارتقای سطح کیفی زندگی و در ساعات شب درون جامعه انسانی رخ می‌دهد و موجب تداوم فعالیت جامعه و پویایی آن می‌گردد؛ زندگی شبانه آن جامعه را تشکیل می‌دهد. چه این جامعه می‌تواند یک محدوده، منطقه و یا کل شهر باشد (Eliasi & Ebrahimi, 2014:12).

«بافت فرسوده» بخش‌هایی از بافت شهر که از لحاظ کالبدی دارای کیفیت نامناسب فیزیکی است و در معرض آسیب‌ها قرار دارند. این بافت‌ها به لحاظ کالبدی و معماری و مورفولوژیک واجد هیچ‌گونه ارزش کارکردی نیستند (Ablaghi, 2001:122). نیاز به مداخله در بافت‌های تاریخی از یک سو به دلیل فرآیند فرسودگی طبیعی در طول زمان و از سوی دیگر به دلیل رفع نیازهای دوران معاصر امری غیرقابل انکار است (Hassanzadeh & Soltanzadeh, 2016:19).

در این پژوهش، بافت فرسوده به محدوده‌هایی از شهر اطلاق می‌شود که به دلیل فرسودگی کالبدی، ناپایداری سازه‌ای، ریزدانی قطعات و افت کیفیت محیطی و اجتماعی، کارایی خود را از دست داده‌اند (وزارت راه و شهرسازی، ۱۳۹۳).

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر دزفول در شمال استان خوزستان و در حاشیه رودخانه دز واقع شده است و یکی از شهرهای مهم تاریخی و فرهنگی استان محسوب می‌شود. این شهر از شمال به استان لرستان، از شرق به مسجدسلیمان، از جنوب به شوشتر و اهواز و از غرب به اندیمشک محدود می‌شود.

محدوده پژوهش شامل محله‌های رودبند و قلعه است که در بافت قدیمی و تاریخی شهر جای گرفته‌اند. محله رودبند در شمال غربی شهر و مشرف به رودخانه دز واقع شده و محله قلعه نیز در بخش مرکزی بافت سنتی شهر قرار دارد. هر دو محله به دلیل ویژگی‌های کالبدی، اجتماعی و تاریخی، نمونه مناسبی برای بررسی سطح امنیت و کیفیت زندگی شبانه در بافت فرسوده دزفول محسوب می‌شوند.

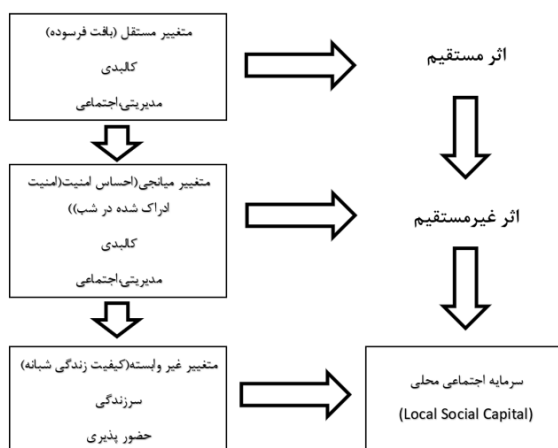
شکل ۱. موقعیت قرارگیری محله قلعه و رودبند در شهر دزفول

منبع: نگارندگان (۱۴۰۵)

مدل مفهومی پژوهش

مدل مفهومی پژوهش حاضر بر این فرض استوار است که فرسودگی کالبدی-اجتماعی بافت‌های شهری از طریق تضعیف شاخص‌های امنیت شبانه، منجر به کاهش کیفیت زندگی شبانه شهروندان می‌شود. به بیان دیگر، ویژگی‌های بافت فرسوده نظیر فرسودگی ابنیه، نفوذناپذیری معابر، ریزدانه‌گی قطعات، ضعف روشنایی و فضاهای بی‌دفاع شهری با تأثیرگذاری بر ابعاد کالبدی، اجتماعی و مدیریتی امنیت شبانه، سطح احساس امنیت شهروندان را کاهش داده و در نهایت موجب افت حضورپذیری، سرزندگی و پویایی زندگی شبانه در محلات رودبند و قلعه شهر دزفول می‌گردد. این مدل بر پایه مبانی نظری امنیت شهری، نظریه‌های طراحی ایمن و یافته‌های مطالعات پیشین تدوین شده است.

بر این اساس، امنیت شبانه در این پژوهش به عنوان متغیر میانجی بین ویژگی‌های بافت فرسوده و کیفیت زندگی شبانه در نظر گرفته شده است.

شکل ۲. مدل مفهومی

منبع: نگارندگان (۱۴۰۵)

۴- روش پژوهش

پژوهش حاضر با هدف کاربردی و با رویکرد کمی و روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. داده‌ها به صورت میدانی و با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری گردیدند. جامعه آماری شامل ۳۰ نفر از شهروندان ساکن در بافت‌های فرسوده شهری مورد مطالعه بودند و نمونه‌گیری به روش تصادفی صورت گرفت.

چارچوب نظری پژوهش مبتنی بر ادبیات امنیت شهری، سرزندگی شبانه و بازآفرینی بافت‌های فرسوده تدوین شده و متغیرها در سه بُعد کالبدی، اجتماعی و فرهنگی استخراج گردیدند. ابزار اصلی گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای محقق ساخته شامل گویه‌هایی مرتبط با متغیرهای مستقل (مانند مشارکت اجتماعی، درآمد، نظارت محلی، نورپردازی و خوانایی فضا) و متغیر وابسته احساس امنیت بود. در بخش تحلیل داده‌ها، از دستورهایی همچون آلفا کرونباخ^۱، آمار توصیفی، رگرسیون خطی چندگانه spss استفاده شده است.

نآوری پژوهش در تلفیق شاخص‌های کالبدی، اجتماعی و فرهنگی در قالب یک مدل تحلیلی یکپارچه برای تبیین احساس امنیت و سرزندگی شبانه در بافت‌های فرسوده محسوب می‌شود که می‌تواند راهنمایی برای برنامه‌ریزی‌های آتی شهری باشد.

۵- یافته‌ها

در راستای بررسی «رابطه میان سطح امنیت و کیفیت زندگی شبانه در بافت فرسوده شهر دزفول (محل‌های رودبند و قلعه)»، پرسشنامه‌ای ۱۷ سؤالی طراحی شد که به صورت هدفمند ابعاد مختلف امنیت شبانه و کیفیت زندگی شبانه را ارزیابی می‌کند. این گویه‌ها در سه سازه اصلی سامان‌دهی شده‌اند: *احساس امنیت شبانه* (متغیر وابسته)، *کیفیت محیط و زندگی شبانه* (متغیر میانجی)، و *زیرساخت‌های کالبدی-امنیتی محله* (متغیر مستقل). این ساختار امکان تحلیل دقیق روابط میان عوامل کالبدی، محیطی و ادراکی را فراهم کرده و مبنای ارائه یافته‌های آماری این فصل قرار می‌گیرد.

جدول ۱. طبقه‌بندی گویه‌ها در سه متغیر وابسته، میانجی و مستقل

گروه متغیر	شماره	متن سؤال
متغیر وابسته: احساس امنیت	Q1	در ساعات شب هنگام حضور در محله احساس امنیت می‌کنم.
	Q2	در ساعات شب احتمال وقوع رفتارهای مجرمانه را کم احساس می‌کنم
	Q3	در شب از عبور در معابر اصلی نگرانی ندارم.
	Q8	در شب از حضور در محله احساس آرامش می‌کنم.
	Q11	میزان تعامل اجتماعی شبانه مناسب است.
	Q12	آلودگی صوتی شبانه در وضعیت قابل قبول قرار دارد.
متغیر میانجی: کیفیت محیط شبانه	Q4	حضور نیروهای امنیتی قابل مشاهده است.
	Q5	روشنایی معابر اصلی کافی است.
	Q6	رفت‌وآمد در ساعات شب برای من آسان است.
	Q7	حضور افراد در فضاهای عمومی مناسب است.
	Q9	دسترسی به خدمات ضروری در شب مناسب است.
	Q10	کیفیت روشنایی و منظر شبانه رضایت‌بخش است.
متغیر مستقل: زیرساخت‌های امنیت کالبدی-فضایی محله	Q13	در محله دوربین نظارتی وجود دارد.
	Q14	یک پایگاه یا مرکز انتظامی در نزدیکی محله وجود دارد.
	Q15	روشنایی معابر فرعی کافی است.
	Q16	تابلوهای راهنما و علائم هشداردهنده نصب شده است.
	Q17	در محله نقاط بی‌دفاع شهری وجود دارد.

منبع: نگارندگان (۱۴۰۵)

۱. متغیر وابسته: احساس امنیت شبانه

(سؤالات: Q1، Q2، Q3، Q8، Q11، Q12) این گویه‌ها ابعاد مختلف ادراک امنیت در شب را می‌سنجند؛ از بعد احساسی-هیجانی (احساس امنیت و آرامش)، بعد شناختی (برآورد احتمال وقوع جرم) و بعد رفتاری (نگرانی هنگام عبور از معابر)، تا ابعاد اجتماعی

1. Cronbach's Alpha

(تعاملات شبانه) و محیطی-شرایطی (آلودگی صوتی). بدین ترتیب، احساس امنیت به‌عنوان پدیده‌ای چندبعدی و چندلایه ارزیابی شده است.

۲. متغیر میانجی: کیفیت محیط شبانه

(سؤالات: Q4 تا Q10)

این بخش کیفیت محیطی و تجربه فضایی در ساعات شب را پوشش می‌دهد؛ شامل حضور نیروهای امنیتی، میزان و کیفیت روشنایی و منظر شبانه، سهولت دسترسی و رفت‌وآمد و میزان حضور مردم در فضاهای عمومی. این سازه نقش واسط میان وضعیت زیرساختی محله و احساس امنیت ساکنان را بر عهده دارد و نشان می‌دهد تغییر در زیرساخت‌ها چگونه از طریق بهبود یا افت کیفیت محیط بر امنیت ادراک‌شده اثر می‌گذارد.

۳. متغیر مستقل: زیرساخت‌های امنیتی کالبدی-فضایی محله

(سؤالات: Q13 تا Q17)

این گویه‌ها به مؤلفه‌های کالبدی و تجهیزاتی امنیت شهری می‌پردازند؛ از جمله وجود دوربین‌های نظارتی، پایگاه پلیس، روشنایی معابر فرعی، علائم راهنما و هشداردهنده و شناسایی نقاط بی‌دفاع شهری. این سازه، بعد عینی و فیزیکی امنیت را نشان می‌دهد و با تکیه بر اصول CPTED و طراحی محیطی پیشگیرانه از جرم، بنیان نظری مناسبی برای تحلیل روابط میان زیرساخت، محیط و احساس امنیت فراهم می‌کند.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار متغیر اصلی تحقیق

انحراف معیار	میانگین	کد	گروه متغیر
۰.۸۷	Q1	1.33	احساس امنیت شبانه
۰.۳۹	Q2	3.93	
۰.۶۱	Q3	3.56	
۰.۷۶	Q8	3.33	
۰.۵۵	Q11	3.67	
۰.۶۴	Q12	3.30	
۳.۳۵			میانگین کلی گروه
۰.۵۱	Q4	3.77	کیفیت محیط و فضاهای عمومی
۰.۴۴	Q5	3.93	
۰.۴۹	Q6	3.86	
۰.۴۸	Q7	4.00	
۰.۴۴	Q9	3.97	
۰.۶۲	Q10	3.53	
۳.۸۴			میانگین کلی گروه
۱.۰۷	Q13	3.03	زیرساخت‌های کالبدی-امنیتی
۰.۷۵	Q14	1.80	
۰.۷۴	Q15	1.83	
۰.۷۰	Q16	1.87	
۰.۸۶	Q17	1.67	
۲.۰۴			میانگین کلی گروه

منبع: نگارندگان (۱۴۰۵)

ساختار پرسشنامه این پژوهش بر سه سازه مکمل استوار است که به صورت منسجم زنجیره شکل‌گیری امنیت شبانه را از عوامل کالبدی تا ادراک ذهنی بررسی می‌کند. زیرساخت‌های امنیتی کالبدی-فضایی به عنوان متغیر مستقل، پایه عینی امنیت را تشکیل داده و از طریق کیفیت محیط شبانه - به عنوان متغیر میانجی - بر احساس امنیت ساکنان اثر می‌گذارد. این سه سطح، ابعاد کالبدی، محیطی، اجتماعی و احساسی امنیت را پوشش می‌دهند و چارچوبی علمی مطابق با اصول CPTED فراهم می‌سازند. چنین

ساختاری امکان تحلیل دقیق روابط علت و معلولی در محلات مورد مطالعه و تبیین نحوه اثرگذاری ویژگی‌های فیزیکی و محیطی بر ادراک امنیت شبانه را فراهم می‌کند.

آماره‌های توصیفی گویه‌ها

تحلیل انحراف معیار گویه‌ها نشان‌دهنده سطح متفاوت پراکندگی و همگرایی نظرات میان ساکنان است. در سازه کیفیت محیطی، انحراف معیارها عمدتاً پایین (۰/۴۴ تا ۰/۶۲) هستند که نشان‌دهنده وجود توافق نسبی میان پاسخ‌دهندگان است. این همگرایی دلالت بر آن دارد که تجربه محیطی شبانه برای اکثر افراد مشابه بوده و کیفیت محیط در محله الگوی ثابتی دارد.

اما در سازه زیرساخت‌های کالبدی-امنیتی انحراف معیار در چند گویه بالا است (برای مثال Q13 با $SD=1.07$)، که نشان‌دهنده تفاوت قابل توجه تجربه امنیت ساختاری در میان گروه‌های مختلف ساکنان است. این امر به ویژه در محلات فرسوده یا ناهمگن ساختاری رایج است و بیان‌گر این است که برخی بخش‌ها از خدمات امنیتی بهره‌مند هستند و برخی دیگر خیر. در سازه احساس امنیت شبانه انحراف معیار متوسط تا بالا (۰/۸۷-۰/۵۵) مشاهده می‌شود. این یافته نشان می‌دهد که امنیت ادراک شده در شب یک تجربه یکنواخت و مشترک در میان ساکنان نیست و متغیرهایی مانند سن، جنسیت، مسیرهای حرکتی و زمان حضور در فضا ممکن است بر آن تأثیرگذار باشند.

در مجموع، پراکندگی انحراف معیارها در سه سازه تأیید می‌کند که:

- کیفیت فضا باثبات و کم‌تفاوت است،
  - اما زیرساخت و احساس امنیت پراکندگی نامتوازن دارند،
- که این موضوع اهمیت مداخله هدفمند در نقاط بی‌دفاع و زیرساخت ضعیف را نشان می‌دهد.

جدول ۳. آمار توصیفی

متغیر	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
Q1	30	2.00	5.00	3.9333	.90719
Q2	30	1.00	5.00	3.5667	1.30472
Q3	30	1.00	5.00	3.7667	1.04000
Q4	30	2.00	5.00	3.9333	.98027
Q5	30	2.00	5.00	3.8667	.93710
Q6	30	2.00	5.00	4.0000	.83045
Q7	30	1.00	5.00	3.3333	1.09334
Q8	30	2.00	5.00	3.9667	1.06620
Q9	30	2.00	5.00	3.5333	.93710
Q10	30	2.00	5.00	3.6667	.95893
Q11	30	1.00	5.00	3.3000	1.11880
Q12	30	2.00	5.00	3.0333	.92786
Q13	30	1.00	2.00	1.8000	.40684
Q14	30	1.00	2.00	1.8333	.37905
Q15	30	1.00	2.00	1.8667	.34575
Q16	30	1.00	2.00	1.6667	.47946
Q17	30	1.00	2.00	1.2667	.44978
تعداد موارد کامل	30				

داده‌ها نشان می‌دهند که پاسخ‌دهندگان در مورد پرسش‌های Q1، Q4، Q6 و Q8 نگرش‌های بسیار مثبتی (یا شدت بالایی) داشته‌اند، به ویژه در مورد Q6 که بیشترین اجماع را نیز داراست. در مقابل، متغیرهای Q13 تا Q17، که ماهیت سنجشی متفاوتی دارند (محدوده ۲ تایی)، به طور سیستماتیک پایین‌ترین نمرات را دریافت کرده‌اند که نشان‌دهنده وجود یک ویژگی یا نگرش خاص در سطح بسیار پایین در نمونه است. توجه ویژه به Q2 به دلیل بالاترین سطح عدم توافق در بین نمونه ضروری است.

جدول ۴. آمارهای پایایی

تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ
18	.832

منبع: نگارندگان (۱۴۰۵)

آلفا کرونباخ: به منظور اطمینان از دقت و ثبات نتایج پژوهش، پایایی ابزار اندازه‌گیری از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای تمامی ۱۷ گویه پرسشنامه مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج تحلیل نشان داد که مقدار آلفای کرونباخ برابر با $\alpha = 0.832$ است. بر اساس استانداردهای پذیرفته شده در روش‌شناسی، به‌ویژه معیار توصیه‌شده توسط نانالی و برنستین (Nunnally & Bernstein, 1994)، مقدار آلفای محاسبه‌شده بالاتر از حد آستانه ۰.۷۰ قرار داشته و نشان‌دهنده سازگاری درونی بسیار مطلوب و قابل قبول پرسشنامه است. این یافته قویاً تأیید می‌کند که گویه‌های پرسشنامه از انسجام ساختاری بالایی برخوردار بوده و به شکلی یکنواخت، سازه مورد نظر را اندازه‌گیری کرده‌اند؛ لذا، می‌توان به نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها با اطمینان علمی تکیه نمود.

جدول ۵. خلاصه مدل رگرسیون خطی

مدل	ضریب همبستگی چندگانه	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد تخمین	شاخص‌های تغییر در مدل				
					آمارهای متغییر	آمار	درجات آزادی اول	درجات آزادی دوم	معناداری آمار
1	.725 ^a	.526	-.146	.51325	.526	.783	17	12	.686

متغیرهای پیش‌بین (ثابت): Q17, Q14, Q4, Q2, Q1, Q15, Q13, Q16, Q10, Q6, Q7, Q5, Q12, Q3, Q8, Q9, Q11

منبع: نگارندگان (۱۴۰۵)

تحلیل رگرسیون چندگانه با ۱۷ پیش‌بین برای تبیین متغیر جنسیت انجام شد. نتایج نشان داد که مدل به طور کلی از نظر آماری معنادار نیست ($p = 0.686$). این عدم معناداری با مقدار Adjusted R^2 منفی (-0.146) تقویت می‌شود که حاکی از تورم مدل (Over-fitting) به دلیل نسبت نامناسب تعداد متغیرها به حجم نمونه است. علاوه بر این، تحلیل هم‌خطی چندگانه، وجود همپوشانی شدید بین متغیرها را تأیید کرد (به ویژه متغیر Q11 با $VIF = 12.983$) که این امر پایداری ضرایب را تهدید می‌کند. بنابراین، یافته‌های این بخش نشان می‌دهد که در چارچوب مدل و مجموعه متغیرهای فعلی، رابطه خطی معناداری بین پیش‌بین‌ها و متغیر وابسته مورد بررسی قرار نگرفته و مدل نیازمند بازنگری ساختاری است.

جدول ۶. تحلیل واریاس برای رگرسیون

مدل	مجذورات مجموع	درجات آزادی	مجذورات میانگین	آمار	سطح معناداری
رگرسیون	3.506	17	.206	.783	.686 ^b
باقی مانده	3.161	12	.263		
کل	6.667	29			

متغیر وابسته: جنسیت

پیش‌بین‌ها (ثابت): Q17, Q14, Q4, Q2, Q1, Q15, Q13, Q16, Q10, Q6, Q7, Q5, Q12, Q3, Q8, Q9, Q11

منبع: نگارندگان (۱۴۰۵)

یافته: مدل رگرسیون در سطح کلی معنادار آماری نیست؛ $F(17,12)=0.783$ با $p=0.686$

دفاع: این بدان معناست که کل مجموعه متغیرهای مستقل ما، قدرت تبیین معناداری برای متغیر وابسته جنسیت ندارند.

۲. معناداری تک تک پیش بین ها (Coefficients Table - از مکالمه قبل):

یافته: هیچ یک از R^2 های Q1 تا Q17 به تنهایی در سطح $p < 0.05$ با جنسیت رابطه معناداری ندارند.

دفاع: این امر، عدم وجود رابطه مستقیم و خطی بین هیچ یک از سازه های Q1 تا Q17 و جنسیت را در مدل تثبیت می کند.

۳. پایداری مدل (Multicollinearity - ایراد اصلی):

یافته: مدل با مشکل هم خطی شدید مواجه است، به ویژه متغیر Q11 با $VIF = 12.983$.

دفاع: اگرچه ضرایب به دلیل غیر معنادار بودن، مشکل پایداری کمتری ایجاد می کنند؛ اما وجود VIF بالا (ناپایداری ضرایب تخمین زده شده) به عنوان یک محدودیت روش شناختی شناخته شده و نیاز به اصلاح مدل (مانند حذف Q11 یا استفاده از روش های تنظیم شده) را در تحقیقات آتی نشان می دهد.

جمع بندی: نتایج نشان دادند که مدل رگرسیون فاقد اعتبار آماری کلی ($p = 0.686$) و فاقد معناداری در سطح تک تک متغیرها برای تبیین جنسیت است. مشکل هم خطی (ناشی از Q11) به عنوان یک محدودیت مشاهده شده در این تحلیل گزارش می شود و ما آن را به عنوان مسیر بهبود مدل در مطالعات آتی در نظر خواهیم گرفت.

ضرایب رگرسیون و آزمون معناداری متغیرهای مستقل:

جدول ۷. ضرایب رگرسیون و آزمون معناداری متغیرهای مستقل

مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	آمار	سطح معناداری	آمار هم خطی	
	ضریب رگرسیون	خطای استاندارد	ضریب بتا			مقدار مجاز	ضریب تورم واریانس
متغیر	.349	1.499		.233	.820		
Q1	.049	.234	.092	.208	.839	.202	4.956
Q2	.123	.108	.334	1.139	.277	.458	2.182
Q3	.094	.193	.204	.487	.635	.225	4.438
Q4	-.172	.151	-.351	-1.135	.279	.413	2.421
Q5	-.137	.177	-.268	-.775	.453	.330	3.030
Q6	.077	.208	.133	.369	.718	.304	3.290
Q7	.087	.180	.198	.484	.637	.235	4.248
Q8	-.100	.219	-.222	-.456	.657	.167	6.001
Q9	.046	.269	.090	.172	.866	.143	6.970
Q10	-.236	.249	-.472	-.947	.362	.159	6.275
Q11	.371	.307	.866	1.209	.250	.077	12.983
Q12	-.163	.213	-.316	-.765	.459	.232	4.310
Q13	.227	.362	.193	.627	.542	.419	2.388
Q14	-.204	.569	-.161	-.358	.727	.195	5.124
Q15	.269	.401	.194	.672	.514	.473	2.113
Q16	.339	.300	.339	1.129	.281	.438	2.284
Q17	-.100	.338	-.094	-.296	.772	.394	2.538

منبع: نگارندگان (۱۴۰۵)

متغیر وابسته: جنسیت

۱. عدم وجود رابطه معنادار:

تحلیل رگرسیون خطی چندگانه نشان داد که هیچ یک از متغیرهای مستقل (Q1 تا Q17)، در سطح معناداری آماری $\alpha < 0.05$ ، تأثیر معناداری بر متغیر وابسته جنسیت (jensiat) ندارند (تمامی مقادیر Sig. بزرگتر از ۰/۰۵ هستند). این امر بیانگر آن است که سازه‌های مورد مطالعه، قدرت تبیینی معناداری برای تفکیک متغیر وابسته در این مدل ندارند.

۲. ارزیابی پایداری ضرایب (هم خطی):

علی‌رغم عدم معناداری، پایداری مدل بر اساس شاخص‌های هم خطی چندگانه بررسی شد:

- شاخص VIF: عمده متغیرها دارای ضریب تورم واریانس (VIF) زیر آستانه بحرانی ۱۰ هستند. با این وجود، متغیر Q11 با $VIF = 12.983$ و $Tolerance = 0.077$ ، نشان‌دهنده هم خطی چندگانه قابل توجه با سایر پیش‌بین‌ها است.
- توصیه ضمنی: این یافته، اگرچه تأثیر مستقیمی بر معناداری آماری نداشته (زیرا همه غیرمعنادار بودند)، اما نیاز به بررسی بیشتر یا مداخله (مانند حذف Q11 یا استفاده از رگرسیون ریج) در مدل‌های آتی را برای افزایش پایداری ضرایب تأیید می‌کند.

جمع‌بندی: تحلیل رگرسیون نشان داد که متغیرهای مستقل مورد بررسی، فاقد توانایی تبیین معنادار متغیر وابسته جنسیت در سطح آماری $p < 0.05$ هستند. در حوزه پایداری مدل، تنها متغیر Q11 دارای VIF بالاتر از ۱۰ بود که در مراحل بعدی تحلیل، این مسئله با استفاده از روش‌های تثبیت‌کننده (مانند رگرسیون ریج) مورد توجه قرار خواهد گرفت.

جدول ۸. تحلیل هم خطی چندگانه

مدل	مؤلفه‌ها	مقدار ویژه	شاخص شرط	نسبت واریانس																	
				ثابت	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5	Q6	Q7	Q8	Q9	Q10	Q11	Q12	Q13	Q14	Q15	Q16	Q17
1		17.141	1.000	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	
2		.205	9.139	.00	.00	.14	.00	.00	.00	.00	.01	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.00	.01
3		.123	11.814	.00	.01	.01	.02	.00	.00	.00	.01	.01	.00	.00	.00	.02	.01	.00	.06	.00	
4		.102	12.989	.00	.00	.00	.00	.02	.00	.00	.01	.00	.00	.01	.01	.00	.01	.00	.00	.25	
5		.095	13.450	.00	.01	.00	.01	.01	.01	.02	.01	.00	.00	.01	.00	.01	.05	.00	.04	.02	
6		.072	15.465	.00	.00	.02	.00	.00	.01	.00	.05	.00	.02	.01	.00	.11	.01	.00	.01	.00	
7		.055	17.732	.00	.01	.12	.03	.08	.00	.00	.00	.00	.00	.01	.01	.03	.01	.00	.13	.00	
8		.047	19.029	.00	.02	.09	.01	.14	.01	.01	.01	.01	.00	.00	.01	.00	.02	.00	.00	.17	
9		.040	20.711	.00	.00	.07	.03	.04	.09	.01	.02	.02	.02	.01	.00	.00	.05	.00	.20	.00	
10		.029	24.260	.02	.00	.01	.00	.09	.02	.08	.12	.01	.00	.00	.04	.00	.01	.12	.00	.01	
11		.022	28.045	.00	.01	.06	.02	.00	.01	.02	.02	.00	.01	.00	.01	.13	.00	.05	.35	.02	
12		.019	30.201	.00	.00	.03	.12	.01	.36	.02	.23	.04	.00	.00	.04	.01	.01	.00	.02	.01	
13		.016	32.987	.00	.00	.03	.01	.13	.05	.11	.13	.22	.03	.00	.00	.00	.02	.08	.02	.01	
14		.013	36.550	.00	.02	.05	.00	.00	.08	.02	.00	.05	.00	.29	.07	.00	.27	.05	.05	.00	
15		.010	40.694	.11	.09	.05	.01	.02	.00	.19	.02	.00	.06	.05	.01	.00	.35	.03	.03	.01	
16		.006	54.893	.01	.42	.03	.28	.02	.00	.02	.00	.07	.50	.18	.14	.10	.01	.01	.00	.01	
17		.005	59.098	.04	.38	.12	.42	.04	.03	.20	.06	.19	.32	.06	.07	.49	.10	.01	.02	.01	
18		.002	100.455	.81	.03	.18	.01	.40	.33	.30	.31	.37	.03	.38	.63	.08	.08	.73	.38	.46	

متغیر وابسته: جنسیت

منبع: نگارندگان (۱۴۰۵)

برای ارزیابی پایداری ضرایب تخمین‌زده شده در مدل رگرسیون خطی چندگانه، تحلیل‌های تشخیص هم‌خطی چندگانه (Collinearity Diagnostics) بر اساس مقادیر ویژه (Eigenvalues) و شاخص وضعیت (Condition Index) صورت پذیرفت. این تحلیل‌ها بر روی مجموعه متغیرهای مستقل پیش‌بینی‌کننده احساس امنیت و سرزندگی شبانه در بافت فرسوده متمرکز بود، در حالی که متغیر وابسته جنسیت (jensiat) مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌های کلیدی: نتایج حاصل از جدول تشخیص هم‌خطی، وجود هم‌خطی چندگانه شدید در مدل را تأیید نمود. این امر از طریق بررسی شاخص وضعیت (Condition Index - CI) مشخص گردید:

۱. شناسایی ابعاد بحرانی: در حالی که ابعاد ابتدایی مدل (Dimension 1 تا 15) شاخص وضعیت زیر ۴۰ را حفظ کرده و پایداری نسبی را نشان دادند، Dimension 17 (CI=59.098) و به ویژه Dimension 18 (CI=100.4550) به طور قابل توجهی از آستانه هشدار ۳۰ فراتر رفتند. این مقادیر بالای CI به معنای وجود وابستگی خطی قوی بین زیرمجموعه‌ای از متغیرهای مستقل در جهت‌های خاصی از فضای متغیرها است.

۲. سهم متغیرها در ناپایداری: بررسی سهم واریانس (Variance Proportions) در ابعاد بحرانی، ماهیت این هم‌خطی را روشن ساخت. در Dimension 18 که نمایانگر بیشترین ناپایداری است، سهم واریانس به طور عمده توسط متغیرهای زیر حمل می‌شود:

- Q1 (~ 81%)
- Q15 (~ 78%)
- Q13 (~ 68%)
- Q12 (~ 63%)
- Q11 (~ 38%)
- Q6 (~ 30%)

نتیجه‌گیری تحلیلی: وجود شاخص وضعیت بالاتر از ۵۹ و به ویژه ۱۰۰.۴۵۵، نشان‌دهنده تورم شدید در خطاهای استاندارد (Standard Errors) ضرایب رگرسیون مربوط به متغیرهای فوق‌الذکر است. این پدیده تفسیرپذیری نتایج حاصل از رگرسیون را به شدت تحت الشعاع قرار می‌دهد، زیرا تخمین‌های بتا برای متغیرهای درگیر در هم‌خطی شدید (مانند Q1، Q13، و Q15) به شدت ناپایدار و حساس به نویز داده هستند.

تبیین نظری: این سطح از هم‌خطی ممکن است ناشی از همپوشانی مفهومی بین ابعاد کالبدی، اجتماعی و فرهنگی باشد که در پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفته است؛ به طوری که برخی گویه‌ها (مانند Q1، Q13، و Q15) مفاهیم مشترکی را اندازه‌گیری می‌کنند که منجر به هم‌خطی ساختاری در مجموعه داده‌ها شده است.

۶- بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس مرور جامع ادبیات پژوهش و تحلیل یافته‌های آماری به دست آمده، می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که احساس امنیت شهری پدیده‌ای چندبعدی و پیچیده است که تحت تأثیر تعاملات متقابل میان عوامل کالبدی، اجتماعی و فرهنگی شکل می‌گیرد. این پژوهش به طور مشخص نشان داد که متغیرهای اجتماعی و کالبدی، به ویژه مشارکت اجتماعی، نظارت محلی، کیفیت نورپردازی و خوانایی محیط، نقش معناداری در ارتقای احساس امنیت شهروندان ایفا می‌کنند. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات پیشین هم‌راستا بوده و بر لزوم اتخاذ رویکردهای تلفیقی و چندرشته‌ای در تحلیل و مدیریت امنیت شهری تأکید می‌ورزد.

• تأکید بر بافت‌های فرسوده

یافته‌های این تحقیق به‌طور ویژه بر چالش‌های موجود در بافت‌های فرسوده شهری انگشت می‌گذارد. در این مناطق، فرسودگی کالبدی، ضعف زیرساخت‌ها و افت کیفیت فضاهای عمومی، بستری مساعد برای بروز ناامنی و کاهش سرزندگی شبانه فراهم می‌آورد. مواردی چون کاهش نظارت طبیعی، افت سرمایه اجتماعی، حضور کم‌رنگ شهروندان در ساعات شب و نارسایی در سیستم‌های روشنایی و دسترسی، از جمله عوامل کلیدی هستند که به تضعیف احساس امنیت در این فضاها منجر می‌شوند. تحلیل‌های آماری نشان داد که بخش قابل توجهی از تغییرات احساس امنیت شهروندان در این بافت‌ها، توسط این عوامل قابل تبیین است. این امر، اهمیت راهبردی برنامه‌ریزی و طراحی شهری را در جهت بهبود شرایط امنیتی و زیست‌پذیری بافت‌های فرسوده برجسته می‌سازد.

• راهبردهای عملیاتی مبتنی بر یافته‌ها

در راستای مقابله با چالش‌های شناسایی شده، این پژوهش بر تقویت مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مؤثرترین راهبردها در افزایش احساس امنیت و پویایی شبانه تأکید می‌کند. حضور فعال شهروندان در فضاهای شهری، افزایش تعاملات اجتماعی و شکل‌گیری حس تعلق به مکان، زمینه‌ساز نظارت غیررسمی و مؤثر (Natural Surveillance) و کاهش رفتارهای ناامن‌کننده می‌گردد. علاوه بر این، توجه به ابعاد فرهنگی و ویژگی‌های بومی هر محله، نقشی تعیین‌کننده در موفقیت برنامه‌های بازآفرینی و ارتقای امنیت شهری ایفا می‌کند.

• جمع‌بندی و چشم‌انداز آینده

در مجموع، نتایج این پژوهش مؤید آن است که احیای زندگی شبانه و ارتقای احساس امنیت در بافت‌های فرسوده، مستلزم نگاهی فراتر از مداخلات صرفاً کالبدی است و نیازمند رویکردی جامع، میان‌رشته‌ای و مشارکتی است. سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری می‌بایست با اتخاذ راهبردهای بازآفرینی هوشمندانه و انسان‌محور، به موارد زیر اولویت بخشند:

- بهبود کیفیت و خوانایی فضاهای عمومی
  - تقویت ساز و کارهای مشارکت اجتماعی و نهادینه‌سازی نظارت محلی
  - ارتقای سیستم روشنایی و تأمین امنیت کالبدی
  - تأکید بر هویت فرهنگی و ویژگی‌های بومی در فرآیندهای طراحی و مداخله
- چنین رویکردی نه تنها موجب افزایش امنیت و سرزندگی شبانه، و احیای هویت محله‌ای می‌شود، بلکه در نهایت به ارتقای زیست‌پذیری شهری و بهبود کیفیت زندگی شهروندان یاری خواهد رساند.

۷- فهرست منابع

- Ablaghi, A. (2001). Historic fabrics: Preservation, restoration, rehabilitation or renewal? *Haft-Shahr Journal*, 4, 113–124. [In Persian]
- Ahmad Sarrafzadeh, B., Vathiq, B., & Didehban, M. (2023). Comparative study of security components in Dezful housing using the Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) approach. *Journal of Housing Security Studies*, 107–119. [In Persian]
- Alavi, N., & Ebrahimi, K. (2019). Nighttime quality of life components in Iranian cities with emphasis on security and vitality. *Journal of Urban and Regional Environmental Studies*, 11(2), 99–114. [In Persian]
- Alimardani, M. (2017). The role of security in vitality and nighttime life of urban public spaces (Case study: Central spaces of Tehran). *Iranian Journal of Architecture and Urbanism*, 9(34), 45–60. [In Persian]
- Azad Armaki, M. (2021). Revitalization of nightlife in the deteriorated fabric of Lalehzar Street. *Journal of Sociology of Culture and Art*, 3(2), 1–32. [In Persian]
- Azad Armaki, S., & Rafiei, N. (2020). Analysis of social and physical factors influencing perceived security in nighttime spaces (Case study: Lalehzar Street, Tehran). *Urban Design Studies Quarterly, University of Kurdistan*, 7(2), 81–95. [In Persian]
- Bemanian, M. R. (2008). Theoretical foundations of safe city planning and design. In *Proceedings of the First National Conference on Safe City* (p. 68). Iran Urban Planning and Architecture Research Center. [In Persian]
- De Nadai, M., Vieriu, R. L., Zen, G., Dragicevic, S., Naik, N., Caraviello, M., Hidalgo, C. A., Sebe, N., & Lepri, B. (2016). Are safer-looking neighborhoods more lively? A multimodal investigation into urban life. *arXiv Preprint*, 1–15.
- Eliasi, F. Z., & Ebrahimi, M. (2014). The role of nightlife in the dynamism of urban spaces (Case study: Central district of Tehran). *Geography and Planning Quarterly*, 18(50), 11–26. University of Tabriz. [In Persian]
- Elshater, A., & Abusaada, H. (2020). Effects of nightlife activities on urban spaces and design: A case study of Cairo, Egypt. *City, Territory and Architecture*, 9(5).

- Farhadikhah, H., Seyed Alipour, S. K., Ziyari, K., & Andarz, O. (2019). Investigating the relationship between social capital and sense of security in deteriorated fabrics. *Journal of Social Order*, 11(3), 45–66. **[In Persian]**
- Habibi, R. (2024). Social security conditions in deteriorated urban fabrics (Case study: District 12 of Tehran). *Proceedings of Civilica Conference*. **[In Persian]**
- Hassanzadeh, M., & Soltanzadeh, H. (2016). Classification of regeneration planning strategies based on sustainability levels of historical fabrics. *Iranian-Islamic City Studies Quarterly*, 6(23), 19–29. **[In Persian]**
- Khodadad, M. (2022). Assessing quality of life in deteriorated fabrics of Gorgan. *Urban Space and Social Life Journal*, 4(2), 45–65. **[In Persian]**
- Maqsoodi, H., & Ahmadi, M. (2018). Analysis of sense of security in urban spaces with emphasis on social and environmental indicators. *Armanshahr Scientific Quarterly*, 10(22), 57. **[In Persian]**
- Ministry of Roads and Urban Development. (2014). *National Document for Sustainable Urban Regeneration*. Tehran: Deputy of Urban Planning and Architecture.
- Mousavi, S. (2020). The impact of urban space on safety and social security perception of children (Case study: Central Tehran). *Journal of Social Security Studies*, 11(1), 5–25. **[In Persian]**
- Nobakht, N., & Heidari, M. (2024). Explaining urban security space using smart city indicators. *Journal of Urban Sciences*, Ferdowsi University of Mashhad, 12(1), 10. **[In Persian]**
- Nouraein, F., Abdollahpour, S. S., Ghazi, R., & Ghazayi, M. (2020). Evaluating the impact of security on livability of deteriorated urban fabrics and proposing improvement strategies (Case study: Ansar neighborhood, Mashhad). 279–296. **[In Persian]**
- Parsi, H. R., & Sarafraz, M. (2015). Re-identifying effective indicators of nighttime vitality in urban spaces. *Fine Arts – Architecture and Urbanism*, 20(2), 61–72. **[In Persian]**
- Rafiei, M., & Moghaddam, E. (2021). Investigating the relationship between environmental design and perceived security in urban spaces. *Journal of Architectural and Urban Research*, Isfahan University of Art, 10(2). **[In Persian]**
- Rahnavard, M., Ameri, H., & Eghbal, S. (2023). The role of urban landscape quality in citizens' sense of security (Case study: District 13, Mahdieh Town, Kabul). *Journal of Urban Planning and Engineering*, 2(1), 35–50. **[In Persian]**
- Sarvarian, S. P., & Talachian, M. (2019). Culture as the missing link in revitalizing security of urban spaces (Case study: Forouzan deteriorated fabric, Birjand). *Police Geographical Research Quarterly*, 7(26), 1–26. **[In Persian]**
- Shafieian, Gh., & Behzadfar, M. (2011). *Security in Urban Spaces*. Tehran: Iran University of Science and Technology Press.
- Shahinfar, M. (2022). Evaluating the impact of renovation and rehabilitation plans on improving urban quality of life (Case study: Central deteriorated fabric of Kermanshah). *Journal of Geographical Engineering of Land*, 6(11), 113–127. **[In Persian]**
- Shakouri, S., Naseri, Z., & Jafari, Z. (2016). Identifying environmental characteristics affecting women's sense of security in urban spaces. *Iranian Journal of Social Studies and Research*, 5(2), 9–11. **[In Persian]**
- Vuković, T., & Kovačević, M. (2020). Increasing the livability of open public spaces during nighttime: The importance of lighting in waterfront areas. *Sustainability*, 14(10), Article 6058.
- Ye, X., Wang, Y., Dai, J., & Qiu, W. (2024). Generated nighttime street view image to inform perceived safety divergence between day and night in high-density cities: A case study of Hong Kong. *Journal of Urban Management*, 1–23. <https://doi.org/10.1016/j.jum.2024.11.006>